

УДК (UDC) 930.1:321]УHP «1920/1992»
DOI: 10.26693/ahpsxxi2026.11.015

THE STATE CENTER OF THE UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC IN EXILE (1920-1992): HISTORIOGRAPHICAL VIEWS AND INTERPRETATIONS

Iryna Mironova,

e-mail: ya.irina761@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3039-742X>

*Petro Mohyla Black Sea National University,
Ukraine, 54003, Mykolaiv, 68 Desantnykiiv Street, 10*

Abstract

The article presents a comprehensive historiographical study of the activities of the State Center of the Ukrainian People's Republic (UPR) in exile during 1920-1992, a unique political and historical phenomenon that preserved the legal continuity of Ukrainian statehood under conditions of forced displacement. The research explores the formation, transformation, and evolution of the historiographical tradition devoted to the UPR in exile, identifying four principal stages—from the emigration-memoir period of the 1920s-1940s to the modern phase of academic reinterpretation that emerged after Ukraine regained independence.

Special attention is devoted to the contributions of prominent émigré figures and researchers such as I. Mazepa, M. Livytskyi, O. Shulhyn, M. Shapoval, and S. Narizhnyi, whose writings provided the first intellectual framework for understanding the mission of the exiled government. The article also highlights the achievements of contemporary Ukrainian and foreign scholars, including V. Troshchynskyi, V. Piskun, I. Muzyka, V. Yablonskyi, V. Parandii, Z. Karpus, and J. Pisuliński, whose source-based analyses have expanded the scope of research and introduced new methodological approaches.

The study reveals the dynamic, multidimensional, and evolving character of the historiography concerning the legitimacy, political structure, and international role of the UPR government in exile. Particular emphasis is placed on the political and symbolic importance of the State Center as a guarantor of the uninterrupted Ukrainian state tradition and as an institution that maintained its representational, diplomatic, and cultural-educational functions throughout decades of statelessness.

The article examines in detail the legal foundations of the UPR's existence in exile, its international activity within the framework of interwar diplomacy, and its cooperation with various émigré organizations, which allowed the government to act as a legitimate voice of Ukraine on the international stage. It also underlines the role of cultural diplomacy, education, and commemorative practices in preserving the idea of national continuity among the Ukrainian diaspora.

It is concluded that the historiography of the UPR in exile has undergone a profound and qualitative transformation—from descriptive memoirs and political essays to evidence-based, archival, and interdisciplinary studies integrating political science, law, and cultural history. The transfer of the UPR's powers to the President of independent Ukraine in 1992 symbolized not only the culmination of the State Center's historical mission but also the institutional confirmation of the uninterrupted continuity of Ukrainian sovereignty.

Keywords: Ukrainian People's Republic, Ukrainian diaspora, State Center of the UPR, historiography, statehood, political emigration, Ukrainian identity

ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР УНР В ЕКЗИЛІ (1920-1992 РР.): ІСТОРІОГРАФІЧНІ ПОГЛЯДИ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Ірина Міронова,

e-mail: ya.irina761@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3039-742X>

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Україна, 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10*

Анотація

У статті здійснено всебічне історіографічне дослідження діяльності Державного центру Української Народної Республіки (УНР) в екзилі у 1920-1992 рр., що став унікальним явищем у новітній історії України. Розкрито процес формування, становлення й еволюції історіографічної традиції, виокремлено чотири основні етапи – від еміграційно-мемуарного періоду 1920-1940-х рр. до сучасного етапу академічного переосмислення, який характеризується джерелознавчим поглибленням та інтеграцією міждисциплінарних підходів. Особливу увагу приділено працям провідних діячів української політичної еміграції (І. Мазепи, М. Лівницького, О. Шульгіна, М. Шаповала, С. Наріжного), котрі започаткували традицію дослідження діяльності уряду УНР за кордоном, а також сучасним українським і зарубіжним історикам (В. Трошинському, В. Піскун, І. Музиці, В. Яблонському, В. Парандій, З. Карпую, Я. Пісулінському), які розширили джерельну базу та надали проблемі нове наукове трактування.

З'ясовано динаміку історіографічного дискурсу щодо легітимності, структури, міжнародної діяльності та правового статусу уряду УНР у вигнанні. Простежено, як політичні, ідеологічні та світоглядні чинники впливали на зміст і спрямування наукових інтерпретацій – від апологетичних і меморіальних наративів міжвоєнної діаспори до методологічно плюралістичних, критичних і документально обґрунтованих студій сучасної української історіографії. Наголошено, що Державний центр УНР виступав не лише символом політичної тягості, але й реальним чинником збереження української державницької традиції, уособлюючи її спадкоємність у правовому та моральному вимірах.

Проаналізовано правові засади, дипломатичну активність, культурно-освітні та інформаційні ініціативи, які забезпечували виконання представницьких функцій уряду упродовж понад сімдесяти років. Показано, що діяльність Державного центру стала важливою складовою українського визвольного руху 20 століття, підтримувала тяглість ідеї державної незалежності та сприяла збереженню національної ідентичності серед еміграції.

Установлено, що історіографія Державного центру УНР пройшла глибоку трансформацію – від описових мемуарів і політичної публіцистики до системних міждисциплінарних досліджень, заснованих на комплексному аналізі документальних, дипломатичних і правових джерел. Передання повноважень представниками Державного центру Президенту незалежної України у 1992 р. символічно завершило історичну місію уряду в екзилі, підтвердивши спадкоємність української державності від часів УНР та її безперервність у сучасному державному розвитку.

Ключові слова: Українська Народна Республіка, українська діаспора, Державний центр УНР, історіографія, державність, політична еміграція, українська ідентичність

Постановка проблеми. Після поразки Української революції 1917-1921 рр. вищі державні інституції Української Народної Республіки не припинили своєї діяльності, а продовжили функціонування за межами країни. Саме в еміграційному середовищі сформувався політичний і організаційний осередок, який став своєрідним продовженням української державності у вигнанні. Аналіз діяльності цього центру влади відображено у численних працях істориків, спогадах сучасників і членів уряду, а також у науково-публіцистичних виданнях, що охоплюють різні періоди української історії. Попри тривалий час, який минув від подій визвольних змагань, означена тематика залишається в полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

Її наукова актуальність зумовлена потребою формування цілісного національного гранд-нарративу, в якому функціонування Державного центру УНР в екзилі трактується як важливий етап у розвитку української державницької традиції, прояв прагнення до незалежності та самостійності на міжнародній арені. У цьому сенсі «історизація» діяльності Державного центру УНР розглядається як органічна складова сучасного наукового осмислення минулого.

Розвиток цифрових технологій і дигіталізація науки створюють нові можливості для дослідження історіографії цієї проблематики. Сьогодні в мережі Інтернет відкривається доступ до джерел і розвідок, що раніше залишалися маловідомими або зовсім невідомими науковій спільноті. Це дозволяє глибше простежити процеси формування еміграційних структур, уточнити малодосліджені аспекти діяльності уряду УНР за кордоном і виявити нові інтерпретації його політичної ролі.

Метою статті є всебічне історіографічне осмислення проблеми діяльності Державного центру УНР в екзилі у 1920-1992 рр., виявлення основних тенденцій та інтерпретацій у вітчизняній і зарубіжній історичній науці, визначення місця цього інституту у контексті тягlosti української державницької традиції. Завданням дослідження є виокремлення ключових етапів становлення історіографії питання, аналіз наукових підходів і поглядів дослідників різних періодів, а також окреслення малодосліджених аспектів діяльності Державного центру УНР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика функціонування Державного центру УНР у вигнанні тривалий час залишалася в полі інтересів української еміграції. У міжвоєнний період з'явилися праці І. Мазепи (Mazera, 1943), М. Лівницького (Livyt'skyi, 1960; 1984; 2019), О. Шульгіна (Shulhyn, 1934), М. Шаповала (Shapoval, 2028), які заклали основу подальшої традиції дослідження теми. Значний внесок зробили історики-емігранти Л. Винар (Vynar, 1993) Н. Пазуняк (Vynar & Pazuniak, 1993), С. Наріжний (Narizhnyi, 1942), А. Яковлів (Yakovliv, 1928; 1964), котрі поєднували документальні матеріали зі спогадами учасників подій. У післявоєнний період у діаспорних виданнях («Тризуб», «Свобода», «Вісті комбатанта» тощо) формувалися перші історіографічні узагальнення, які відбивали внутрішні дискусії серед української політичної еміграції.

В умовах незалежної України проблема отримала новий імпульс. Праці В. Трошинського (Troshchynskyi, 1994), В. Піскун (Piskun, 2006), Д. Веденеєва (Viedenieiev, 2006), В. Сідака (Sidak, 2002), І. Срібняка (Sribniak, 1995), О. Малюти (Maliuta, 2007), І. Музики (Muzyka, 2018), І. Панової (Panova, 2009) та В. Трембіцького (Trembitskyi, 1986) розширили джерельну базу, залучивши архіви, недоступні попереднім авторам. У 2000-2020 рр. В. Яблонський (Yablonskyi, 2012; 2013; 2014; 2015; 2017; 2020; 2023), В. Парандій (Parandii, 2012; 2015; 2017), Ю. Недужко (Neduzhko, 2008; 2009), польські дослідники З. Карпусь (Karpus, 2001), Я. Пісулінський (Pisuliński, 2010; 2013) і Е. Вішка (Wisza, 2004) запропонували нові концепції, які дозволили по-іншому оцінити легітимність ДЦ УНР, його дипломатичні зусилля й роль у збереженні національної тягlosti. Однак цілісного синтетичного дослідження досі бракує, що й визначає актуальність цієї статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. За межами України

дослідження роботи Державного центру УНР упродовж десятиліть проводили представники української діаспори, серед яких чимало колишніх урядовців. Вони опублікували низку статей, брошур, мемуарів і нарисів, присвячених діяльності Державного центру УНР в екзилі. Українська зарубіжна історіографія, попри певну публіцистичність викладу, містить цінний і різноплановий фактичний матеріал, у якому наведено різні, часом протилежні, оцінки учасників і свідків подій, а також посилання на документальні джерела та листування.

На основі аналізу наукових джерел доцільно виокремити чотири основні історіографічні періоди:

1. 1920-ті – 1940-ві рр. – *еміграційно-мемуарний етап*, коли переважали свідчення безпосередніх учасників подій (І. Мазепа, О. Шульгин, М. Шаповал, С. Наріжний). Характерною рисою була емоційна оцінка та прагнення зберегти пам'ять про УНР.

2. 1950-ті – 1980-ті рр. – *період діаспорної систематизації*, коли дослідники (М. Ливицький, А. Яковлів, М. Добрянський, Л. Винар, Н. Пазуняк) намагалися осмислити роль ДЦ УНР у контексті боротьби з радянською владою та формування національної ідентичності.

3. 1990-ті – 2000-ті рр. – *початок академічного вивчення* в незалежній Україні. З'являються узагальнювальні праці В. Трощинського, В. Піскун, Д. Веденєва, які вперше залучають архівні документи радянських спецслужб і дипломатичних установ.

4. 2010-ті-2020-ті рр. – *сучасний етап переосмислення*, представлений працями В. Яблонського, В. Парандій, І. Музики, Ю. Недужка, Д. Яневського. Дослідження цього періоду поєднують історико-правовий, політичний та культурологічний підходи, зосереджуючись на тяглоті державницької традиції та цифровій репрезентації архівів УНР в екзилі.

Особливе місце серед авторів, що висвітлювали роботу уряду УНР в еміграції, посідає прем'єр-міністр і міністр внутрішніх справ періоду Директорії І. Мазепа. У третій частині своєї праці він детально описав перші роки функціонування Державного центру УНР за кордоном, приділивши увагу причинам занепаду активності українського визвольного руху на початку 1920-х рр. та складним, подекуди суперечливим, аспектам військово-дипломатичних взаємин між УНР і Польщею (Мазепа, 1943: 5). Автор не лише подає фактологічний матеріал, а й пропонує власну інтерпретацію подій, що робить його працю важливим історичним джерелом для сучасних дослідників.

Ключовим підґрунтям для вивчення діяльності еміграційного уряду є також дослідження одного з колишніх очільників УНР у вигнанні – активного громадського діяча та журналіста М. Ливицького. У своїй роботі він окреслив загальні напрями функціонування уряду УНР в екзилі, проте не приділив достатньої уваги деталізації окремих сфер – передусім дипломатичній службі, військовим питанням та підтримці зв'язків із Україною. Це пояснюється тим, що М. Ливицький спирався головним чином на власні спогади, досвід і спостереження, а документальні свідчення використовував лише частково. Незважаючи на певну вибірковість, його дослідження має вагоме значення, адже демонструє бачення безперервності державницької традиції, збереженої через діяльність Державного центру УНР.

Позиція М. Ливицького зводиться до того, що, попри численні внутрішні суперечності та організаційні труднощі, Державний центр УНР залишався легітимним представницьким органом українських політичних сил, покликаним об'єднувати розпорошені еміграційні організації та рухи навколо ідеї державності (Livytskyi, 1943: 2). Підсумовуючи власні висновки, М. Ливицький підтримав думку А. Юриняка, викладену у статті «Партійність і державність», надрукованій у нью-йоркському часописі «Свобода» 30 грудня 1975 р.

Автор висловлює подив з того, що українці, маючи значний досвід визвольних змагань і політичної боротьби, не вміють або не хочуть скористатися очевидною

перевагою – наявністю в еміграції законних представників останнього уряду України, який не зрікався своїх повноважень і не був їх позбавлений народом, а змушений залишити Батьківщину через ворожу окупацію. На думку автора, будь-який інший народ неодмінно використав би такий факт як важливий аргумент у боротьбі за державну незалежність, тоді як українці цю можливість недооцінюють і марнують. Йдеться про Державний центр УНР, який має безперечну перевагу над іншими політичними силами – спадкоємність і тяглість державності, не нав'язаної окупантом, а заснованої на вільному виявленні суверенної волі українського народу (Livvytskyi, 1943: 3).

Таким чином, у працях як І. Мазепа, так і М. Лівіцького простежується спільна ідея – визнання Державного центру УНР головним символом безперервності української державності, який, попри еміграційні умови, продовжував виконувати політичну місію представництва національних інтересів України на міжнародному рівні.

Полемізуючи з тогочасними інтелектуалами, представниками національно-демократичного напрямку, М. Шаповал із властивим йому ригоризмом сформулював украї критичне бачення статусу та перспектив Державного центру УНР в еміграції (Shapoval, 1928: 7). Учений категорично заперечував тезу про те, що сам факт існування «петлюрівського уряду» може свідчити про правонаступність української державності або безперервність її інституційного розвитку. На його переконання, Державний центр УНР у вигнанні був радше формою політичного гуртування, що прагнуло зберегти ідею державності, але не мало реальної суб'єктності на міжнародній арені. Зовнішньополітичний вплив цієї структури, як підкреслював дослідник, мав суто декларативний характер і не позначався на становищі УСРР (Shapoval, 1928: 9). М. Шаповал докоряв своїм опонентам у відриві від реалій, наголошуючи, що український визвольний рух зазнав повної поразки, а в еміграції бракувало ресурсів для його гідного представлення.

Значний інтерес для вивчення проблеми становить праця дипломата й міністра закордонних справ УНР в екзилі О. Шульгина (Shulhyn, 1934). У своєму нарисі автор подає ідеологічну еволюцію УНР, розкриваючи зміст і напрям діяльності її уряду після вимушеного відходу за кордон. Особливістю цієї праці є залучення широкого кола документальних матеріалів, які дозволяють реконструювати як зовнішньополітичні кроки, так і побутово-організаційні аспекти існування еміграційного осередку. О. Шульгин докладно висвітлює зв'язки уряду з міжнародними інституціями, характеризує позицію української дипломатії щодо ключових подій міжвоєнного періоду. Важливою складовою його дослідження є матеріали про Голодомор 1932-1933 рр. та українсько-польські взаємини, які він розглядав у контексті боротьби за збереження української ідентичності в умовах бездержавності (Shulhyn, 1934: 7).

Помітним внеском у систематизацію знань про діяльність еміграційного уряду УНР став збірник документів під редакцією Л. Винара та Н. Пазуняк (Vynar & Pazuniak, 1993: 20). Видання 1993 р. уперше запропонувало комплексний корпус джерел, що охоплює понад сім десятиліть існування інституції. До збірника увійшли найважливіші офіційні документи Державного центру, біографічні нариси про його керівників, а також аналітичні коментарі укладачів, які суттєво підвищують наукову цінність матеріалів. Розширена джерельна база дозволила авторам охопити не лише політичні й дипломатичні аспекти діяльності, а й питання внутрішньої організації, фінансування та культурного життя еміграційних структур.

Фрагментарні, але важливі свідчення про освітньо-культурну діяльність уряду УНР у вигнанні у 1921-1938 рр. подає монографія С. Наріжного (Narizhnyi, 1942: 18, 134, 209). Дослідник використав унікальні матеріали Музею визвольної боротьби, який після Другої світової війни (1945-1946 рр.) було вивезено до СРСР, а його фонди досі залишаються невідомими науковцям. Завдяки цьому праця С. Наріжного набуває подвійного значення: вона є і самостійним історико-аналітичним

дослідженням, і своєрідною антологією джерельних матеріалів, що зберігають пам'ять про інтелектуальний і культурний вимір діяльності української еміграції.

В українській зарубіжній історіографії помітне місце посідають праці, присвячені окремим постатям суспільно-політичного життя. Зокрема, Д. Дорошенко створив ґрунтовну розвідку про О. Лотоцького, який у 1927-1930 рр. обіймав посаду міністра внутрішніх справ уряду УНР в екзилі. Значний корпус досліджень присвячено також особі С. Петлюри – головного отамана УНР, що став символом українського визвольного руху (Doroshenko, 1953: 145). Ці праці різняться за змістом і тональністю: серед них наявні як апологетичні, так і критично-аналітичні тексти, деякі з яких нині становлять справжню бібліографічну рідкість (Petliuga, 1959).

Варто звернути увагу на публікацію М. Добрянського, в якій здійснено докладний аналіз функціонування Державного центру УНР, виявлено його внутрішні проблеми, окреслено перспективи діяльності та напрямки розвитку українського визвольного руху загалом (Dobrianskyi, 1955). Дослідник підкреслював, що попри ідеологічні розбіжності між представниками еміграційного передпарламенту, цей орган зберігав репрезентативний характер і продовжував боротись за відновлення незалежної української держави (Dobrianskyi, 1955: 14-16).

Тематика функціонування еміграційного уряду та політичної діяльності діячів УНР широко висвітлювалася на шпальтах наукової та публіцистичної періодики української діаспори. Важливу роль у цьому відігравали часописи «Тризуб», «Українська громада», «Українська трибуна», «Нова Україна», «Вісті комбатанта», «Свобода» (Yablonskyi, 2015: 36). Саме там з'явилися перші історіографічні огляди та публікації, що започаткували системне осмислення досвіду державного центру в екзилі.

Вагомим джерелом інформації залишаються публікації самих представників Державного центру УНР за кордоном – А. Яковлева, О. Шульгина, М. Паньківського, М. Лівницького, Я. Рудницького й інших. Зокрема, А. Яковлів, полемізуючи з критично налаштованим М. Шаповалом, наголошував на легітимності Державного центру та уряду УНР, підкреслюючи, що вони «посідають усі законні права і легальний титул влади, отримані не шляхом узурпації, а від Української конституанти – Трудового конгресу» (Yakovliv, 1928: 15). Таким чином, уряд в екзилі, на його думку, зберігав правонаступність української державності, не керуючись особистими чи матеріальними інтересами.

Цінним джерелом для вивчення подій 1940-х рр. є спогади голови уряду УНР в екзилі (1945-1948 рр.) К. Паньківського-мол. Автор відтворює атмосферу українського політичного життя в еміграції, описує внутрішні процеси в Державному центрі УНР у 1944-1949 рр., наводить тексти листів, декларацій і комунікатів, що відображають дух і настрої тогочасного українського середовища. Поява книги викликала значний резонанс у діаспорних колах – від схвальних оцінок до гострих полемічних зауваг (Pankivskyi, 1968: 6).

Важливі думки щодо майбутнього українського визвольного руху висловлював і президент УНР в екзилі у 1967-1989 рр. М. Лівницький. У своїй праці «Вимушена відповідь» він аналізував історичний досвід попередніх поколінь борців, намагався осмислити причини їхніх невдач і визначити можливі шляхи відновлення державності. Автор також звертався до діяльності свого батька – А. Лівницького, чия епістолярна спадщина, нещодавно введена до наукового обігу, стала важливим джерелом для розуміння політичної культури української еміграції (Livytskyi, 1960: 30, 32).

Зарубіжна історіографія стала важливим, хоча й своєрідним підґрунтям для подальших досліджень вітчизняних істориків, які вже в умовах незалежної України отримали можливість об'єктивно осмислювати діяльність Державного центру УНР в екзилі. Серед сучасних українських учених, котрі зробили суттєвий внесок у вивчення цього питання, варто відзначити Ю. Недужка (Neduzhko, 2008: 90-112), В. Сідака (Sidak, 2002: 65-70), О. Малюту (Maliuta, 2007: 287-308), В. Парандія

(Parandii, 2017: 44-47). Незважаючи на різні наукові підходи та трактування подій, усі вони сходяться на думці, що діяльність Державного центру УНР розгорталася в Україні несприятливих міжнародних умовах міжвоєнного періоду. Її легітимність і дипломатична суб'єктність значною мірою залежали від політичних інтересів держав, які в той час визначали політику у Східній Європі – насамперед Польщі, Франції та Сполучених Штатів Америки.

Вчені підкреслюють важливу роль української діаспори західних країн у процесі відновлення української державності. Саме представники еміграції докладали значних зусиль до проведення широких інформаційних кампаній, спрямованих на захист прав людини, викриття злочинів радянського режиму та формування об'єктивного уявлення світової спільноти про історичний шлях України. Діяльність закордонних українців перетворилася на потужний інструмент боротьби за політичне визнання української незалежності.

Окремої уваги заслуговує фундаментальна праця В. Трошинського (Troshchynskiy, 1994: 98), у якій на основі багатого документального матеріалу здійснено комплексний аналіз української еміграції міжвоєнного часу. Один із розділів дослідження присвячений Державному центру УНР, де простежено його становлення, еволюцію та політичну трансформацію в умовах вигнання. В ході полеміки з Я. Рудницьким і спираючись на висновки В. Маркуса (Markus, 1986: 70-84), В. Трошинський дійшов думки, що міжнародно-правове існування Державного центру УНР як уряду в екзилі було обмежене у часі – фактично лише періодом перебування в Тарнові. Після 1922-1923 рр. він утратив ознаки дієвого уряду, перетворившись радше на політичний центр, який символічно втілював ідею української державності та спадкоємність традицій УНР 1917-1921 рр.

До найвагоміших напрацювань української історіографії, де детально висвітлено різноманітні аспекти функціонування Державного центру УНР, належать дослідження В. Піскун (Piskun, 2006), В. Трошинського (Troshchynskiy, 1994), Д. Веденєєва (Viedenieiev, 2006) та І. Срібняка (Sribniak, 1995). Монографія В. Піскун присвячена глибокому аналізу феномену української політичної еміграції 1920-х рр. Авторка ґрунтовно розглядає питання соціальної адаптації емігрантів, їхньої політичної активності, національної ідентичності та моральної мотивації. Особливу увагу приділено проблемі впливу радянських спецслужб, які здійснювали диверсійні заходи, спрямовані на дискредитацію українських політичних діячів за кордоном, а також на підрив авторитету Державного центру УНР.

Важливою віхою у розвитку досліджень проблем української дипломатії є спільна праця Д. Веденєєва та Д. Будкова. Спираючись на великий масив архівних матеріалів, автори вперше здійснили системний аналіз формування та функціонування дипломатично-консульської служби різних етапів української державності 1917-1923 рр. – від періоду Центральної Ради, Гетьманату та Директорії до діяльності УСРР і Державного центру УНР в екзилі. У дослідженні докладно розглядаються міжнародні передумови створення українських дипломатичних представництв, питання кадрової політики, структури центрального апарату та управління закордонними установами. Окремий розділ присвячено складним взаєминам між дипломатичними структурами УСРР та радянськими органами держбезпеки, що значною мірою впливали на формування зовнішньополітичної лінії радянської України.

У сучасній українській історіографії привертає увагу певна тенденція: дослідницький інтерес переважно зосереджений на міжвоєнному періоді, тоді як післявоєнна активність Державного центру УНР в еміграції, зокрема діяльність Української Національної Ради (УНРади), залишається опрацьованою фрагментарно. При цьому слушно наголосити, що Державний центр, як уряд УНР у вигнанні, продовжував виконувати свої політичні функції протягом усього часу існування, попри мінливість історичних обставин і відсутність офіційного міжнародного визнання.

Аргумент щодо відсутності дипломатичного визнання не може вважатися вирішальним у питанні легітимності. Адже навіть уряди періоду 1917-1921 рр., які користувалися певною підтримкою всередині країни, не завжди мали визнання ключових суб'єктів світової політики. Показовим є приклад 1919 р., коли держави Антанти розглядали Директорію УНР майже як більшовицький уряд, однак невдовзі ці ж країни офіційно визнали Радянський Союз та його українську республіку, цілковито ігноруючи уряд УНР. Така ситуація засвідчує, що міжнародна суб'єктність не завжди була наслідком політичної послідовності чи правової логіки, а часто визначалася суто геополітичними інтересами.

Водночас відсутність зовнішнього визнання не заперечує самого факту існування еміграційного уряду як політичного інституту, що продовжував боротьбу за державність. Основне завдання Державного центру УНР полягало не лише у відстоюванні права українського народу на незалежність, але й у підтриманні самої ідеї української державності в міжнародному дискурсі. Навіть за відсутності території, армії та матеріальних ресурсів, український уряд у вигнанні прагнув зберегти політичну тяглість УНР і нагадувати світові про українське питання. Не можна не помітити паралелі: відсутність визнання тривалий час не ставила під сумнів легітимність радянського уряду – аналогічна логіка має застосовуватися і щодо українського еміграційного уряду.

Ще одним аргументом на користь легітимності Державного центру УНР є факт тривалого протистояння радянській владі. Хоча реальних сил для відкритої боротьби уряд в екзилі не мав, війна між УНР і радянським режимом тривала на різних рівнях – політичному, ідеологічному, культурному, дипломатичному, а часом навіть семантичному. Суперництво за символи, інтерпретації подій, історичну пам'ять та право представляти український народ не припинялося аж до розпаду СРСР у 1991 р. Таким чином, УНР у вигнанні залишалася активним елементом українського політичного простору, зберігаючи безперервність державницької традиції.

Важливо також згадати, що полеміка 1980-х рр. між В. Маркусем і Я. Рудницьким щодо того, чи можна вважати Державний центр УНР «справжнім» урядом у вигнанні, насправді була продовженням ідейного конфлікту, який розпочався ще у 1920-х роках між прибічниками С. Петлюри та його політичними опонентами (Rudnytskyi, 1995: 98). Суть суперечки залишалася незмінною – це було питання лідерства у визвольному русі, права репрезентувати українську націю перед світом. Хоча склад учасників змінювався, статус Державного центру УНР як носія політичної спадкоємності залишався незаперечним. Відтак сучасні історики мають уникати прямого перенесення старих політичних суперечок у площину історіографічних оцінок, зважаючи на їхню глибоко контекстуальну природу.

Теза частини української еміграції, що після загибелі С. Петлюри Державний центр УНР перетворився лише на громадську організацію, є доволі суперечливою. Вона не має достатнього джерельного підґрунтя і, швидше, відображає політичну полеміку, ніж об'єктивну реальність. Адже навіть за умов обмежених можливостей еміграційний уряд продовжував здійснювати представницькі, дипломатичні та культурні функції, які не можуть бути зведені до рівня діяльності громадського об'єднання.

У цьому контексті заслуговує на увагу монографія Д. Яневського, у якій автор намагається переосмислити легітимність українських політичних режимів доби революцій та визвольних змагань (Yanevskyi, 2003). Проте його трактування проблеми видається надто спрощеним. Дослідник, визнаючи нелегітимними майже всі політичні режими 1917-1920 рр. (окрім ЗУНР), виходить за межі усталеної наукової традиції, фактично створюючи власну, штучно звужену аналітичну модель. Таке бачення позбавляє історичний процес багатовимірності, а саму проблему – контексту (Yanevskyi, 2003: 440).

Певні положення Д. Яневського, зокрема щодо радянських режимів в Україні, мають логічне підґрунтя, адже йдеться про владу, встановлену силовим шляхом і

підтримувану зовнішнім фактором. Водночас оцінка легітимності урядів УНР чи Української Держави як «недостатньо законних» є очевидним перебільшенням. Автор застосовує критерії, релевантні для стабільних державних систем, але малопридатні для революційних умов, коли політична динаміка, війни та відсутність парламентських традицій зумовлювали несталість інститутів влади. Отже, визначати легітимність цих режимів за формальними ознаками було б методологічно некоректно, оскільки сама епоха не передбачала стабільності, яку вимагають такі оцінки.

У своїх працях Д. Яневський, часто поділяючи позицію певної групи сучасників подій початку 20 ст., водночас демонструє послідовне неприйняття поглядів інших учасників визвольного процесу. Така вибіркова аналітична оптика особливо помітна у його ставленні до постаті С.Петлюри, з яким автор веде своєрідний інтелектуальний діалог – іноді прихований, а подекуди відкрито полемічний. Для ілюстрації цього достатньо звернутися до одного показового прикладу. Полемізуючи з С.Петлюрою щодо продовження визвольної боротьби у 1920 р., Д. Яневський категорично заявляє: «Історичний факт залишився історичним фактом: Українська Народна Республіка припинила своє існування» (Yanevskiy, 2003: 440).

Однак такий безапеляційний висновок навряд чи можна визнати вичерпним. Адже подальша діяльність Державного центру УНР у вигнанні, що тривала упродовж кількох десятиліть, фактично спростовує тезу про «остаточне припинення» існування Республіки. З позицій історичної тяглості державності УНР як політичного суб'єкта юридичне завершення її існування відбулося лише 24 серпня 1992 р. – у день, коли представники Державного центру УНР офіційно передали свої повноваження новообраному Президентові незалежної України. Саме цей акт став символічним завершенням історичної місії уряду в екзилі та водночас підтвердив спадкоємність української державності від часів визвольних змагань.

До аналізу правових аспектів формування та функціонування Державного центру УНР в еміграції звертається І. Панова (Panova, 2009: 78-85), яка акцентує на суперечливості історіографічних оцінок цього інституту. Дослідниця пропонує комплексний юридичний розгляд процесу утворення українського уряду у вигнанні, базуючись на аналізі нормативно-правових актів і політичних документів того часу. На її думку, Державний центр УНР діяв у правовому полі як громадське об'єднання, що створювало власні структурні органи у різних країнах, здійснювало пропагандистську, дипломатичну, видавничу діяльність і підтримувало контакти з міжнародними організаціями. Така правова модель, хоча й не мала повноцінної міжнародної легітимації, дозволяла уряду в екзилі продовжувати репрезентувати українську національну ідею у світовому політичному просторі.

Ці спостереження розвиває В. Трембіцький, який наголошує, що навіть за умов вимушеної еміграції уряд УНР не втрачав нормотворчої активності. Він ухвалював документи, що мали характер декларацій, резолюцій, організаційних постанов і програмних актів, які відображали його офіційну позицію з ключових політичних питань. Хоча такі нормативні акти не мали юридичної сили в міжнародному праві, вони виконували важливу символічну і консолідаційну функцію, утворюючи правонаступність української державності (Trembitskiy, 1986: 35).

У подібному дослідницькому ключі побудована і праця І. Музики, присвячена аналізу документальної спадщини Державного центру УНР як пам'ятки української політико-правової думки. Авторка здійснила детальний аналіз широкого корпусу джерел – від урядових постанов і декларацій до нот, меморандумів, звернень, резолюцій і програмних документів політичних партій, що діяли у складі чи поруч із урядом УНР в екзилі. Ці матеріали, на її думку, дозволяють простежити еволюцію політико-правових уявлень української еміграції, від ідей «державності у вигнанні» до концепції спадковості влади у незалежній Україні (Muzyka, 2018: 505-514).

Особливої уваги заслуговує також аналіз нормативної бази, за якою діяв Державний центр УНР у 1948-1992 рр. Зокрема, важливим джерелом став

«Тимчасовий закон про реорганізацію Державного центру УНР в екзилі», підписаний президентом Андрієм Лівіцьким 10 червня 1948 р. У цьому документі було окреслено структуру уряду, повноваження президента, а також механізми функціонування українських політичних інституцій у вигнанні (Yablonskyi, 2014: 330-348).

На нашу думку, ухвалення цього закону мало подвійне значення. З одного боку, він створював організаційно-правові умови для систематичної діяльності всіх інституцій ДЦ УНР; з іншого – забезпечував тяглість правової традиції, що походила ще від законодавчих актів періоду Української революції 1917-1921 рр. Таким чином, документ виконував роль своєрідного конституційного мосту, який поєднав політичний досвід УНР із правовими основами відновленої державності України наприкінці 20 ст. (Yablonskyi, 2014: 347).

Діяльність керівних органів Державного центру УНР, у статті які названо «політично-громадськими органами УНР», частково проаналізована в працях О. Вовк і Ж. Дзейка (Vovk & Dzeiko, 2002: 65-72). Автори розглядають структуру й функціонування цих органів крізь призму «Тимчасового закону про реорганізацію Державного центру УНР в екзилі», трактуючи його положення як механізми організації уряду за моделлю президентсько-парламентської республіки. Вони приділяють увагу ключовим аспектам закону, зокрема визначенню компетенції окремих складових частин Державного центру УНР. Водночас у статті відсутнє чітке визначення поняття «політично-громадські органи УНР в екзилі», яке винесено у заголовок, а також не враховано значних трансформацій документа упродовж часу його застосування. Зокрема, працюючи з редакцією закону 1989 р., автори фактично відтворюють текст 1948 р., не аналізуючи зміни, що вносилися під час сесій УНР з другої по десятку.

Соціально-політичний вимір функціонування Державного центру УНР у вигнанні досліджено в дисертаційній роботі В. Парандій (Parandii, 2012: 19). Дослідниця детально аналізує роботу військової спецслужби Державного центру УНР у період 1926-1936 рр., особливо на фоні протистояння радянським органам держбезпеки. Вона справедливо відзначає: «Праця української еміграції, зокрема унерівської, не була марною, її активні діячі чесно й наполегливо боролися за незалежну Україну. Попри те, на тому історичному етапі перемогти не вдалося, проте вони наблизили цю перемогу» (Parandii, 2015: 27-31).

Важливим джерелом для дослідження діяльності Державного центру УНР є тематичний збірник документів, який виконує функцію своєрідної антології джерельної бази (Yablonskyi, 2013: 600-610). У ньому опубліковані матеріали українських еміграційних представницьких органів – Ради Республіки (1921 р.) та Української Національної Ради (1948-1992 рр.). Значна частина цих документів публікується в Україні вперше. Колекція охоплює 72 роки роботи Державного центру УНР в екзилі та демонструє його спадщину, засвідчуючи неперервність демократичних традицій українського парламентаризму та державності упродовж 20 ст. Збірник містить звіти, промови керівників, резолюції, декларації, що відтворюють основні напрями багатовимірної діяльності УНРади як центральної структури Державного центру УНР.

Діяльність Державного центру УНР у період Другої світової війни, спрямована на відновлення незалежності України, розкрито у працях В. Яблонського (Yablonskyi, 2015: 327-337), які висвітлюють як дипломатичні, так і інформаційні й організаційні зусилля уряду в екзилі.

У центрі уваги автора опинилися політичні процеси в середовищі «петлюрівської» частини української еміграції, а також зовнішньополітичні пріоритети уряду УНР у вигнанні. У працях виокремлено ключові проблеми організаційної та політичної діяльності Державного центру УНР на території країн перебування, особливо в умовах окупації, зокрема роз'єднаність еміграційного середовища та існування двох паралельних керівних центрів у Франції й Польщі.

Окремо підкреслюються спроби уряду відновити присутність на українських землях та аналізуються причини невдач цих ініціатив.

Варто також відзначити дослідження польських істориків початку 2000-х рр., серед яких слід назвати праці З. Карпуся та Е. Вішки (Karpus, 2001: 82), (Wiszka, 2004), а також монографію Я. Бруські (Bruski, 2000). Значну увагу питанню діяльності Державного центру УНР у Польщі присвятив Я. Пісулінський (Pisuliński, 2010: 120-124), який у статтях та розлозі до дослідженні «українського питання» в польській міжвоєнній зовнішній політиці врахував історичний досвід УНР, ЗУНР та УСРР (Pisuliński, 2013: 460). Польські дослідники зосереджуються здебільшого на міжвоєнному періоді, акцентуючи увагу на перебуванні еміграційного уряду в Польщі та його взаємодії з Ю. Пілсудським.

Останні наукові розвідки, присвячені діяльності Державного центру УНР в екзилі показують, що це явище залишається важливою темою для розуміння української державницької традиції у 20 ст. В аналізі історіографії ключовою є стаття В. Яблонського, яка ґрунтується на критичному типологічному огляді українських і зарубіжних публікацій. Автор наголошує, що найсуттєвішими є різноспрямовані політичні й ідеологічні позиції вчених, які формують суперечливі оцінки щодо легітимності ДЦ УНР, його ролі та впливу на визвольний рух. Значна частина закордонної історіографії містить мемуари, спогади і політичні есе вже безпосередніх учасників екзильного уряду, що дозволяє говорити про багатогранність існуючих джерел і важливість їхнього цифрового доступу для сучасної науки.

Автореферат і дисертація В. Яблонського пропонують системний підхід до аналізу діяльності екзильного уряду, з особливою увагою до юридичного статусу ДЦ УНР, особливостей його внутрішньої структури і міжнародної діяльності. Дослідження звертають увагу на складність функціонування органу, втрату частини легітимності з погляду міжнародного права, а також важливість символічної спадкоємності і державницької безперервності, яку передали незалежній Україні у 1992 р. (Yablonskyi, 2020).

У статті «Локальної історії» підкреслюється драматизм еміграційного періоду – коли ДЦ УНР втратив територіальну присутність, але зберіг кадровий потенціал і політичну ініціативу. Описано періоди перебування у Польщі, Франції, Німеччині, консолідацію політичних сил еміграції і складнощі легітимності у міжнародних відносинах. Матеріал приводить до висновку про значення збереження історичної пам'яті і передавання державних атрибутів незалежній Україні, що стало символом неперервності державної традиції попри майже столітню розлуку (Yablonskyi, 2023).

Стаття з архіву НАН України та інші роботи підтверджують: у сучасній історіографії ще немає цілісної монографічної картини еміграційного уряду, однак є кристалізація головних проблем – юридичного статусу, політичної діяльності, ідеологічної боротьби серед еміграційних структур та міжнародної підтримки. Подальших досліджень потребують питання взаємин ДЦ УНР з українською діаспорою, західними країнами, а також вплив цих процесів на формування ідеалів незалежної України.

Висновки. Аналіз провідних публікацій з проблематики діяльності Державного центру УНР дозволяє не лише зафіксувати розширення наукових знань, а й виявити певні прогалини. Більшість досліджень обмежується окремими аспектами еміграційної діяльності – дипломатією, ідеологією, організаційною структурою, роллю лідерів. Особливо активно аналізується боротьба ідеологій серед українських політичних сил, переважно через призму протиставлення «соціалізм – монархізм – націоналізм», при цьому під терміном «соціалізм» часто акумулюють усі партії та групи, що не відносяться до монархістів чи націоналістів. Такий підхід потребує уточнення: необхідно чіткіше визначити роль кожного з факторів у загальній картині, оцінити їх реальну вагу та взаємозв'язок між собою. Очевидно, що діяльність Державного центру УНР залишається важливою темою, що вимагає подальшого ґрунтовного вивчення.

Отже, історіографічна традиція вивчення діяльності Державного центру УНР формувалася впродовж століття під впливом політичних умов і світоглядних орієнтацій авторів. Перші еміграційні дослідження відображали прагнення зберегти пам'ять про державність і виправдати боротьбу за незалежність. Діаспорна наука середини 20 ст. заклала методологічні основи аналізу інституційної спадкоємності уряду, водночас створивши підґрунтя для сучасних реконструкцій. Українська історіографія незалежного періоду переосмислила ДЦ УНР як явище національної політичної культури, що репрезентувало правову тяглість держави від 1917 р. до 1992 р.

Діяльність еміграційного уряду стала не лише символом політичної неперервності, а й важливим чинником консолідації української діаспори. Попри відсутність міжнародного визнання, Державний центр виконував роль морального і правового орієнтира, підтримував дипломатичні контакти, публікував декларації, розвивав культурно-просвітницьку роботу. Важливо, що у 1992 р. передання повноважень Президенту незалежної України підтвердило безперервність державної традиції, закріпивши історичну місію уряду в екзилі.

Сучасна історіографія дедалі більше схиляється до інтеграційного підходу, який розглядає ДЦ УНР не ізольовано, а як складову ширшого процесу українського державотворення у 20 ст. Перспективними залишаються напрями дослідження міжнародно-правового статусу уряду у вигнанні, його контактів з еміграційними центрами інших народів, участі у формуванні інформаційного простору та впливу на процес відновлення незалежності України. Таким чином, вивчення діяльності Державного центру УНР має не лише історичне, а й сучасне значення, адже допомагає зрозуміти механізми збереження державності в умовах втрати території та політичної суб'єктності.

REFERENCES

- Bruski, J.** (2000). *Petliurists: The State Center of the Ukrainian People's Republic in Exile (1919-1924)*. Krakow. // **Bruski, J.** (2000). *Petlurowcy: Centrum państwowe Ukraińskiej Republiki Ludowej na wychoźstwie (1919-1924)*. Kraków.
- Vynar, L. (Ed.)**. (1993). *The State Center of the Ukrainian People's Republic in Exile: Articles and Materials*. Philadelphia, Kyiv, Washington. // **Винар Л. (ред.)** (1993). *Державний центр Української Народної Республіки в екзилі: Статті і матеріали*. Філадельфія, Київ, Вашингтон.
- Dobrianskyi, M.** (1955). On the crisis at the State Center of the Ukrainian People's Republic. Institute and association. [W. p.]: *Ukrainian News*. // **Добрянський, М.** (1955). *До питання кризи в Державному Центрі УНР. Інститут і асоціація*. [Б. м.]: Українські вісті.
- Doroshenko, N.** (1953). Excerpts from memoirs. *Ukrainian chronicle*, Part 1, 145 Augsburg. // **Дорошенко, Н.** (1953). *Уривки споминів. Український літопис*, Ч. 1, 145. Аугсбург.
- Ivanys, V.** (1952). *Simon Petliura – President of Ukraine*. Toronto. // **Іванис, В.** (1952). *Симон Петлюра – Президент України*. Торонто.
- Karpus, Z.** (2001). *Russian and Ukrainian prisoners of war and internees kept in Poland in 1918-1924*. Toruń.
- Korbut, S.** (1941). *Symon Petliura*. Lviv, Kraków. // **Корбут, С.** (1941). *Симон Петлюра*. Львів, Краків.
- Livytskyi, A.** (2019). The correspondence (1919-1953) / Faizulina, Ya. (Ed.). Kyiv. // **Лівицький, А.** (2019). *Листування (1919-1953 рр.)* / упоряд., вступ. ст., ред. Я. Файзуліна. Київ.
- Livytskyi, M.** (1960). *The forced response*. Neu-Ulm: Donau. // **Лівицький, М.** (1960). *Вимушена відповідь*. Neu-Ulm: Donau.
- Livytskyi, M.** (1984). *The Central Council of the Ukrainian People's Republic in exile between 1920 and 1940*. Munich, Philadelphia. // **Лівицький, М.** (1984). *ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 рр.* Мюнхен; Філадельфія.
- Lototskyi, O.** (1936). *Symon Petliura*. Paris. // **Лотоцький, О.** (1936). *Симон Петлюра*. Париж.

- Maliuta, O.** (2007). *Government Bodies of the WUNR and UPR in Exile in the 1920s-1940s: The Struggle for National Statehood. Ukraine XX Century: Culture, Ideology, Politics*, 12, 287-308. // **Малюта, О.** (2007). Органи влади ЗУНР та УНР в екзилі у 20-40-і рр. ХХ ст.: боротьба за національну державність як форма організації повсякденного життя української еміграції. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*, 12, 287-308.
- Markus, V.** (1986). The Exile Government of the Ukrainian People's Republic in the Interwar Period (1921-1939): An International Legal and Comparative Analysis. *Contemporary Ukraine*, 12, 70-84. // **Маркусь, В.** (1986). Екзильний уряд Української Народної Республіки в міжвоєнний період (1921-1939): міжнародно-правна та порівняльна аналіза. *Сучасність*, 12, 70-84.
- Mazepa, I.** (1943). *Ukraine in the Fire and Storm of Revolution: 1917-1921. Part 3: The Polish-Ukrainian Union. The End of the Armed Struggle of the Ukrainian People's Republic.* Prague. // **Мазепа, І.** (1943). *Україна в огні й бурі революції: 1917-1921. Ч. 3: Польсько-український союз. Кінець збройних змагань УНР.* Прага.
- Muzyka, I.** (2018). The documentary heritage of the Central Council of the Ukrainian People's Republic in exile as a monument to legal thought. *The rule of law*, 29, 505-514. // **Музика, І.** (2018). Документальна спадщина ДЦ УНР в екзилі як пам'ятка правової думки. *Правова держава*, 29, 505-514.
- Narizhnyi, S.** (1942). *Ukrainian Emigration: Cultural Work of Ukrainian Emigrants between the Two World Wars (Vol. 1).* Prague. // **Наріжний, С.** (1942). *Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами (Ч. 1).* Прага.
- Neduzhko, Yu.** (2008). The Struggle of the Ukrainian Diaspora for Democracy and Independence (1970s-1990s). *Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Historical Sciences*, 11, 90-112. // **Недужко, Ю.** (2008). Боротьба української діаспори за демократію та державну незалежність України (кінець 70-х – початок 90-х рр. ХХ ст.). *Наукові записки НУ «Острозька академія»: Історичні науки*, 11, 90-112.
- Neduzhko, Yu.** (2009). *Ukrainian Diaspora in the Process of Restoring State Independence of Ukraine (1940s-1990s).* Lutsk. // **Недужко, Ю.** (2009). *Українська діаспора в процесі відновлення державної незалежності України (середина 40-х – початок 90-х рр. ХХ ст.).* Луцьк.
- Pankivskiy, K.** (1968). *From Committee to the State Center.* New York, Toronto. // **Паньківський, К.** (1968). *Від комітету до Державного центру.* Нью-Йорк, Торонто.
- Panova, I.** (2009). Formation of the State Center of the Ukrainian People's Republic in Exile: Political and Legal Aspect. *Journal of Kyiv University of Law*, 3, 78-85. // **Панова, І.** (2009). Утворення Державного центру УНР в екзилі: політико-правовий аспект. *Часопис Київського університету права*, № 3, 78-85.
- Parandii, V.** (2012). *Activities of the State Center of the Ukrainian People's Republic in Exile: Socio-Political Aspect (1920-1944)* [Abstract of PhD Dissertation]. Kamianets-Podilskyi. // **Парандій, В.** (2012). *Діяльність Державного центру Української Народної Республіки в екзилі: соціально-політичний аспект (1920-1944 рр.):* Автореф. дис. канд. іст. наук. Кам'янець-Подільський.
- Parandii, V.** (2015). Activities of the Military Intelligence Service of the State Center of the Ukrainian People's Republic in Exile (1926-1936). *Legal Scientific Electronic Journal*, 6, 27-31. Retrieved from http://lsej.org.ua/6_2015/7.pdf // **Парандій, В.** (2015). Діяльність військової спецслужби Державного Центру УНР в екзилі (1926-1936 рр.). *Юридичний науковий електронний журнал*, 6, 27-31.
- Parandii, V.** (2017). Preconditions for the Formation of the State Institution of the UPR State Center in Exile. *Comparative-Analytical Law*, 3, 44-47. // **Парандій, В.** (2017). Передумови формування державної інституції ДЦ УНР в екзилі. *Порівняльно-аналітичне право*, 3, 44-47.
- Petliura, S.** (1959). *Symon Petliura: Symbol of Our Statehood.* Buenos Aires. // **Петлюра, С.** (1959). *Симон Петлюра: Символ нашої державності.* Буенос-Айрес.
- Piskun, V.** (2006). *The Political Choice of Ukrainian Emigration (1920s).* Kyiv. // **Піскун, В.** (2006). *Політичний вибір української еміграції (20-ті рр. ХХ ст.).* Київ.
- Pisuliński, J.** (2010). The State Center of the Ukrainian People's Republic in Exile in Polish Foreign Policy after 1926. *Historical archive*, 5, 120-124. // **Pisuliński, J.** (2010). Centrum państwowe Ukrainiejskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie w polskiej polityce

- zagranicznej po 1926 r. *Istorychnyi arkhiv*, 5, 120-124.
- Pisuliński, J.** (2013). *Not only Petliura: The Ukrainian Question in Polish Foreign Policy, 1918-1923*. Toruń. // **Pisuliński, J.** (2013). *Nie tylko Petlura: Kwestia ukraińska w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918-1923*. Toruń.
- Poltava, L.** (1949). *Symon Petliura: Album-Biography*. Paris. // **Полтава, Л.** (1949). *Симон Петлюра: Альбом-біографія*. Париж.
- Rudnytskyi, Ya.** (1985). *On the 65th Anniversary of the Exile of the Ukrainian People's Republic Government (1920-1985)*. Ottawa. // **Рудницький, Я.** (1985). *В 65-річчя екзилу уряду УНР (1920-1985)*. Оттава.
- Rudnytskyi, Ya.** (1995). *The State Center of the Ukrainian People's Republic in Exile Between 1941 and 1991/2*. Ottawa. // **Рудницький, Я.** (1995). *ДЦ УНР в екзилі між 1941 і 1991/2 рр.* Оттава.
- Shapoval, M.** (1928). *The Decline of the Ukrainian People's Republic*. Prague. // **Шаповал, М.** (1928). *Занепад УНР*. Прага.
- Shulhyn, O.** (1934). *Without Territory: Ideology and Activity of the Government of the UPR in Exile*. Paris. // **Шульгин, О.** (1934). *Без території: Ідеологія та чин уряду УНР на чужині*. Париж.
- Sidak, V.** (2002). The Military Intelligence Service of the State Center of the UPR in Exile and Its Leaders (1926-1938). *Military History*, 1, 65-70. // **Сідак, В.** (2002). Військова спецслужба Державного Центру УНР в екзилі та її керівники (1926-1938 рр.). *Воєнна історія*, 1, 65-70.
- Sribniak, I.** (1995). *Military Activities of the Government of the UPR in Exile (1921-1923)* [PhD Dissertation]. Kyiv. // **Срібняк, І.** (1995). *Військова діяльність уряду УНР в екзилі (1921-1923 рр.)*: Дис. канд. іст. наук. Київ.
- Trembitskyi, V.** (1986). Legal Foundations of the Ukrainian Government in Exile (1920-1985). *Oko Svitu*, 2, 35. // **Трембіцький, В.** (1986). Правні підстави екзильного уряду України (1920-1985). *Око світу*, 2, 35.
- Troshchynskyi, V.** (1994). *Interwar Ukrainian Emigration in Europe as a Historical and Socio-Political Phenomenon*. Kyiv. // **Трощинський, В.** (1994). *Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище*. Київ.
- Viedenieiev, D., & Budkov, D.** (2006). *The Youth of Ukrainian Diplomacy: The Formation of the Foreign Service of the Ukrainian State (1917-1923)*. Kyiv: K.I.S. // **Веденєєв, Д. & Будков, Д.** (2006). *Юність української дипломатії: становлення зовнішньополітичної служби Української держави (1917-1923 рр.)*. Київ: К.І.С.
- Vovk, O., & Dzeiko, Zh.** (2002). Political and public bodies of the Ukrainian People's Republic in 1920-1992 (historical and legal aspects). *Law Review of Kyiv University of Law*, 4, 65-72. // **Вовк, О. & Дзейко, Ж.** (2002). Політично-громадські органи Української Народної Республіки в 1920-1992 рр. (історико-правовий аспект). *Часопис Київського університету права*, 4, 65-72.
- Wiszka, E.** (2004). *Ukrainian emigration to Poland, 1920-1939*. Toruń. // **Wiszka, E.** (2004). *Еміграція українська в Польщу 1920-1939*. Toruń.
- Yablonskyi, V.** (2013). Historical Prerequisites for the Emergence and Activity of the UPR Government in Exile. *Scientific Works of Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko: Historical Sciences*, 23, 380-387. // **Яблонський, В.** (2013). Історичні передумови виникнення та діяльності екзильного уряду УНР. *Наукові праці Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка: Історичні науки*, 23, 380-387.
- Yablonskyi, V.** (2014). The "Constitution" of the State Center of the UPR in Exile (1948-1992). *Problems of the Study of the Ukrainian Revolution 1917-1921*, 10, 330-348. // **Яблонський, В.** (2014). «Конституція» Державного центру УНР в екзилі у 1948-1992 рр. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 рр.*, 10, 330-348.
- Yablonskyi, V.** (Ed.). *Ukrainian parliamentaryism na emihratsii (2012). Documents and Materials of the State Center of the UPR in Exile (1920-1992)*. Kyiv. // **Яблонський, В.** (Упор.) *Український парламентаризм на еміграції: Державний центр УНР: Документи і матеріали (1920-1992)*. Київ, 2012.
- Yablonskyi, V.M.** (2013). Ukrainian Political Emigration of the UPR and Traditions of Parliamentarism in the 20th Century. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko: Historical Sciences*, 6, 600-610. // **Яблонський, В.М.** (2013). Українська політична еміграція УНР й традиції

парламентаризму у ХХ ст. *Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка: Історичні науки*, 6, 600-610.

- Yablonskyi, V.M.** (2015). Consolidation of Ukrainian Emigrant Political Forces and the Hetman Movement (1940s – 1950s). *Scientific Works of Kamianets-Podilskiy National University named after Ivan Ohienko: Historical Sciences*, 25, 362-370. Retrieved from <http://diasporiana.org.ua> // **Яблонський, В.М.** (2015). Консолідація українських еміграційних політичних сил і гетьманський рух (середина 1940 – початок 1950 рр.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка: Історичні науки*, 25, 362-370.
- Yablonskyi, V.M.** (2017). Perception of the UPR in Ukraine after the Proclamation of Independence. *Bulletin of Mariupol State University: History and Political Science*, 20, 163-171. // **Яблонський, В.М.** (2017). Особливості сприйняття УНР в Україні після проголошення незалежності. *Вісник Маріупольського державного університету: Серія «Історія. Політологія»*, 20, 163-171.
- Yablonskyi, V.V.** (2020). *Activities of the State Center of the UPR in Exile (1920-1992)* [Abstract of PhD Dissertation]. Kyiv. Retrieved from <http://history.org.ua/uk/dissertation/114> // **Яблонський, В.В.** (2020). *Діяльність Державного центру Української Народної Республіки в екзилі (1920-1992 рр.)*: Автореф. дис. канд. іст. наук. Київ.
- Yablonskyi, V.** (2023, August 21). *The State Center of the UPR in Exile: Three Quarters of a Century on the Way Home. Local History*. Retrieved from <https://surl.lt/zmwcyt> // **Яблонський, В.** (21 серпня 2023). Державний центр УНР в екзилі: три чверті століття на повернення. *Локальна історія*. Режим доступу <https://surl.lt/zmwcyt>
- Yakovliv, A.** (1928). On the Legality of the Government of the UPR. *Tryzub*, 43, 15. // **Яковлів, А.** (1928). До питання про легальність уряду УНР. *Триzub*, 43, 15.
- Yakovliv, A.** (1964). *Fundamentals of the Constitution of the UPR*. New York. // **Яковлів, А.** (1964). *Основи Конституції УНР*. Нью-Йорк.
- Yanevskyi, D.** (2003). *Political Systems of Ukraine 1917-1920: Attempts at Creation and Reasons for Defeat*. Kyiv: Dukh i Litera // **Яневський, Д.** (2003). *Політичні системи України 1917-1920 рр.: спроби творення і причини поразки*. Київ: Дух і Літера.

Received 1st 03.11.2025

Accepted 17.11.2025

Publication 22.01.2026